

Björn Sundell

Finanskrisen som vattendelare

Åtta år efter finanskrisen lever vi i intressanta tider. Man kunde ju tänka sig att världen, vis av skadan, skulle vara mindre skuldsatt nu, men i själva verket har den sammanlagda privata och offentliga globala skuldsättningen ökat kraftigt sedan 2008. Världsekonomin är antagligen därför ännu mer sårbar nu. Det här är bara en av de många paradoxer som kännetecknar ekonomin i dag. Och paradoxer är som känt tacksamt stoff för en ekonomisk tidskrift. Ofta tvistar de lärda om tolkningen av fenomen som inte har en entydig förklaring, vilket gör fenomenen särskilt utmanande.

Ta produktiviteten, till exempel. Vi lever i något som kunde kallas digitaliseringens tidevarv när digitala lösningar förändrar våra möjligheter att hantera enorma informationsmassor (*big data*), att sammanlänka en myriad olika apparater (*internet of things*), att skapa helt nya tjänster (såsom *airbnb*, en online-marknadsplats för uthyrning och bokning av privat boende), att förnya utbildningen och automatisera produktionen. Men trots denna tekniska revolution ökar produktiviteten nästan inte alls.

Produktivitetens dilemma är ingalunda ett finländskt problem, även om den sittande regeringen emellanåt har gett intrycket av att Finland skulle vara särskilt illa ute. I själva verket är den stagnerade produktivitetsutveck-

lingen i allra högsta grad ett europeiskt och amerikanskt problem. I somras uppskattade amerikanska Conference Board att produktiviteten i USA år 2016 rent av skulle sjunka, inte öka, för första gången på tre decennier. På frågan varför produktivitetsökningen har varit ovanligt låg de senaste åren har experterna gett många olika tolkningar. Kanske är digitaliseringen, trots allt, inte lika revolutionerande som tidigare tekniska omvälvningar – det är ju över 70 år sedan Joseph Schumpeter pekade på den kreativa förstörelsen i innovationernas spår. Eller kanske har digitaliseringen ännu inte avancerat tillräckligt långt? Eller kanske våra traditionella metoder att mäta produktiviteten inte är goda nog – hur mäter man betydelsen av all denna samlade information som står till buds bakom en knapp på datorn eller mobilen? Eller måhända hämmar den åldrande befolkningen i industriländerna produktiviteten i högre grad än digitaliseringen gynnar den?

Det faktum att många komplicerade ekonomiska frågor saknar entydiga förklaringar kan bero på att fenomenen i sig är helt nya. Som de negativa räntorna, till exempel. Traditionellt ska räntan utgöra kompensation för risktagning. När räntan närmar sig noll blir det allt svårare att prissätta risken. Vilka blir konsekvenserna i samhället av detta historiskt

sett unika ränteeperiment? Uppstår bubblor på fastighets- och bostadsmarknaden? Undergrävs bankernas lönsamhet i alltför hög grad när deras naturliga intjäningsmöjligheter försämras? Hur förändras människors köpbeteende om nollräntan blir ett långvarigt fenomen? Endast tiden kommer att utvisa konsekvenserna, eller för att citera Finlands internationellt kändaste och mest meriterade nationalekonom Bengt Holmström i Talouselämä tidigare i år: ”Inte ens [centralbankscheferna] Janet Yellen eller Mario Draghi vet vilka följderna blir av detta experiment”.

Livet efter finanskrisen blir inte som förr, inte ens i de länder där bruttonationalprodukten har återhämtat sig – för att inte tala om länder som likt Finland fortfarande kämpar för att nå upp till nivån före 2008. Finanskrisen är på många sätt en vattendelare som tvingar oss att söka nya förklaringar där gamla sanningar inte längre gäller.

En särskilt viktig fråga för ett exportberoende land som Finland berör världshandeln. Före finanskrisen ökade den globala handeln snabbare än bruttonationalprodukten. Finanskrisen innebar en störtstykning för både handel och tillväxt, och under de senaste åren har världshandeln inte växt lika kraftigt som bnp. Export och import driver alltså inte längre tillväxten som förr, och år 2015 var världshandelns ök-

ning mätt i såväl värde som volym obetydlig. De senaste årens utveckling är så dramatisk att Financial Times i våras gav en stort uppslagen artikel rubriken ”A Structural Shift?”, en strukturell förskjutning. Rubriken åtföljdes av ett frågetecken, för säkerhets skull, men antydde i alla fall att en tydlig förändring skett. Återigen är tolkningarna många, men organisationer som IMF och WTO varnar särskilt för den växande protektionism som populistiska politiker manar fram i såväl stora som små länder.

Ekonomiska Samfundets Tidskrift, som genomgick en ansiktslyftning i fjol, strävar efter att behandla aktuella ekonomiska frågor på ett analytiskt men ändå överskådligt sätt. Flera av de ovannämnda fenomenen tangeras i artiklarna i detta nummer, såsom sambandet mellan global skuldsättning och globalt sparande. Vi diskuterar nollräntan, produktiviteten och digitaliseringen. Våra skribenter behandlar samma fenomen ur olika synvinklar. Det händer att slutsatserna varierar. På komplicerade frågor finns inte enkla svar.

Också en tidskrift som strävar efter ett populärvetenskapligt grepp måste akta sig för att gå alltför långt i förenklingen av verkligheten. Gör man det spelar man bara populisterna i händerna.